

CUMA GÜNÜ VE CUMA NAMAZI

Dr. Mehmet CANBULAT

I- Konunun Plânı

- A- Cuma Kavramı
- B- Cuma Gününün Kıısaca Tarihçesi
- C- Cuma Gününün Anlam ve Önemi
- D- Cuma Namazı Öncesi Hazırlıklar
- E- Cuma Namazı Kimlere Farzdır?
- F- Cuma Namazı Yükümlülüğünü Düşüren Mazeretler
- G- Cuma Günü Yapılması Sakıncalı Olanlar
- H- Cuma Namazının Fazileti

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya Cuma kavramı açıklanarak başlanır. Daha sonra Cuma gününün kısaca tarihçesi anlatılarak devam edilir. İlgili ayet ve hadisler ışığında, Cuma gününün anlam ve önemi ile Cuma namazı öncesi yapılması gereken hazırlıkların neler olduğu, Cuma namazının kimlere farz olduğu, hangi mazeretlerin Cuma namazı yükümlülüğünü düşürdüğü ve Cuma günü hangi şeylerin yapılmasının yasaklandığı hususları anlatılır. Ayrıca, Cuma namazının fazileti hakkında bilgi verilerek cemaatin Cuma namazı konusunda duyarlı olması teşvik edilir. Vaazın sonuna doğru genel bir değerlendirme yapılır ve cuma namazını kılmanın önemi bir kez daha vurgulanır.

III- Konunun Özet Sunumu

Cuma, İslâmiyet'te büyük değer verilen haftalık toplu ibadetin yapıldığı gün ve o gün ifa edilen ibadetin (namazın) adıdır. İslâm'dan önce haftanın altıncı gününe arûbe denirdi. Bu günün Cuma adını alması bilhassa toplantı günü olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı adı taşıyan surede “Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır”¹ buyurulması, Cuma namazının farz kılınmadan önce de günün bu adla anıldığına ve toplantı günü olduğuna işaret etmektedir. Hadis-i şeriflerden anlaşıldığına göre Cuma, haftalık ibadet günü olarak daha önce Yahudi ve Hıristiyanlar için tayin ve takdir edilmiş, fakat onlar

1 Cum'a, 62/9

bu konuda ayrılığa düşerek Yahudiler cumartesiye, Hıristiyanlar pazarı haftalık toplantı ve ibadet günü olarak benimsemişler, Allah da Cuma gününü Müslümanlara nasip etmiş, onları bu konuda hakka ulaşmaya muvaffak kılmıştır. Böylece İslâm'da haftalık toplu ibadet günü olarak Cuma günü seçilmiş, bu günün bir bayram olduğu birçok rivayette açıkça belirtilmiştir.

Sahip olduğu özelliklerden dolayı gerek fert gerekse toplum olarak Müslümanlar açısından büyük önem taşıyan Cuma gününde, farz olan Cuma namazının dışında boy abdesti almak (bazı alimlere göre farzdır), bıyıkları kısaltma, tırnak kesme vb. bedeni temizlikleri yapmak, güzel ve temiz elbise giymek, güzel koku sürmek, camiye erken gitmek, Hz. Peygamber'e salâtü selam getirmek gibi hususların yerine getirilmesi sünnet kabul edilmiştir. Bir müslümanın Cuma namazı ile yükümlü olabilmesi için erkek, hür, mukim (dinen yolcu sayılmayan) ve mazeretsiz olması şarttır. Cuma günü imam minbere çıkıp iç ezanın okunmasından itibaren namaz kılınıncaya kadar alışveriş ve benzeri bir dünya işiyle meşgul olmak, Cuma günü namaz vakti girdikten sonra yolculuğa çıkmak gibi bazı hususların yapılması yasaklanmıştır. Hadis-i şeriflerde Cuma günü gerekli temizliği yaptıktan sonra camiye gidip hutbe dinleyen ve namazı kılan kimsenin o gün ile daha önceki Cuma arasında işlemiş olduğu günahların affedileceği haber verilmiş, bu günü önemsemeyen üç Cuma namazı terk eden kimsenin kalbinin mühürleneceği bildirilmiştir.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişini bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.”²

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا.

² Cum'a, 62/9

Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Üzerine güneş doğan en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı, o gün cennete konuldu ve yine o gün cennetten çıkarıldı.”³

وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ، فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، وَمَنْ مَسَّ الْحَصَى، فَقَدْ لَغَا.

Yine Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bir kimse güzelce abdest alarak cuma namazına gelir, hutbeyi ses çıkarmadan dinlerse, iki cuma arasındaki ve fazla olarak üç günlük daha günahları bağışlanır. Kim hutbe okunurken çakıl taşlarıyla oynarsa, boş ve mânasız bir iş yapmış olur.”⁴

وَعَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الصَّلَاةُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، مُكْفَّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتُنِبَتِ الْكِبَائِرُ.

Yine Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Büyük günahlardan kaçınıldığı sürece, beş vakit namaz ile iki cuma ve iki ramazan, aralarında geçen günahlara keffaret olur.”⁵

وَعَنْهُ وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُمَا سَمِعَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَلَى أَعْوَادٍ مِنْبَرِهِ: لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنَّا وَدَعِهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْعَافِينَ.

Ebû Hüreyre ile İbn Ömer (r.a)'den rivayet edildiğine göre bu iki sahâbî Resûlullah (s.a.v)'in minber üzerinde şöyle buyurduğunu duymuşlardır: “Bazı kimseler cuma namazlarını terketmekten ya vazgeçerler veya Allah Teâlâ onların kalplerini mühürler de gafillerden olurlar.”⁶

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ الْجُمُعَةَ، فَلْيَغْتَسِلْ.

3 Müslim, Cum`a 17, 18, (I,585).

4 Müslim, Cum`a 27, (I,587).

5 Müslim, Tahâret 16., (I,209); Müslim, Tahâret 14, 15, (I,209).

6 Müslim, Cum`a 40, (I,591).

İbn Ömer (r.a)'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Biriniz cuma namazına gideceği zaman boy abdesti alsın.”⁷

عن أبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ.

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Her bâliğ olan kimseye cuma günü boy abdesti almak gereklidir.”⁸

عَنْ سَمُرَةَ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهَا وَنِعَمْتُ، وَمَنْ اغْتَسَلَ فَالْغُسْلُ أَفْضَلُ.

Semüre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Her kim cuma günü abdest alırsa ne iyi eder; hele boy abdesti alırsa, o daha iyidir.”⁹

عَنْ سَلْمَانَ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، وَيَدَّهِنُ مِنْ دُهْنِهِ، أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخَرَى.

Selmân (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bir kimse cuma günü boy abdesti alarak elinden geldiğince temizlenir, saçını sakalını yağlayıp tarar veya evindeki güzel kokudan süründükten sonra câmiye gider, fakat orada yan yana oturan iki kimsenin arasını açmaz, sonra Allah Teâlâ'nın kendisine takdir ettiği kadar namaz kılar, daha sonra sesini çıkarmadan imamı dinlerse, o cumadan öteki cumaya kadar olan günahları bağışlanır.”¹⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ، ثُمَّ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْأُولَى، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقْرَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي

7 Buhârî, Cum`a 2, 5, 12, (I,212,213,215); Müslim, Cum`a 1, 2, 4, (I,579-580).

8 Buhârî, Ezan 161, (I,208); Cum`a 2, 3, 12, (I,212,216); Müslim, Cum`a 5, 7, (I,580,581).

9 Ebû Dâvûd, Tahâret 128, (I,251).

10 Buhârî, Cum`a 6, 19, (I,213,218).

السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ.

Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bir kimse cuma günü cünüplükten temizleniyormuş gibi boy abdesti aldıktan sonra erkenden cuma namazına giderse bir deve kurban etmiş gibi sevap kazanır. İkinci saatte giderse bir inek, üçüncü saatte giderse boynuzlu bir koç kurban etmiş gibi sevap kazanır. Dördüncü saatte giderse bir tavuk, beşinci saatte giderse bir yumurta sadaka vermiş gibi sevap elde eder. İmam minbere çıkınca melekler hutbeyi dinlemek üzere topluluğun arasına katılır.”¹¹

وَعَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ: فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ، وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا، إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَأَشَارَ بِيَدِهِ يَقْلَلُهَا.

Yine Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) cuma gününden söz ederek şöyle buyurdu: “Cuma gününde bir zaman vardır ki, şayet bir müslüman namaz kılarken o vakte rastlar da Allah'tan bir şey isterse, Allah ona dileğini mutlaka verir. ” Resûl-i Ekrem o zamanın pek kısa olduğunu eliyle gösterdi.¹²

عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَسَمِعْتُ أَبَاكَ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شَأْنِ سَاعَةِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ.

Ebû Bürde İbni Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a) şöyle dedi: Birgün Abdullah İbni Ömer bana: Cuma günü duaların kabul edildiği zaman hakkında babanın Resûlullah (s.a.v)'den bir hadis rivayet ettiğini duydun mu? diye sordu. Ben de: Evet, duydum. Babam, Resûlullah (s.a.v)'i şöyle buyururken işittiğini söyledi: “O vakit, imamın minbere oturduğu andan namazın kılındığı zamana kadar olan süre içindedir.”¹³

عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ.

11 Buhârî, Cum`a 4, (I,213); Müslim, Cum`a 10, (I,582).

12 Buhârî, Cum`a 37, (I,224); Talâk 24, (IV,175); Daavât 61, (IV,166); Müslim, Cum`a 13-15, (I,583-584).

13 Müslim, Cum`a 16, (I,584); Ebû Dâvûd, Salât 202, (I,636).

Evs İbni Evs (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Günlerinizin en faziletlisi cuma günüdür. Bu sebeple o gün bana çokca salâtü selâm getiriniz; zira sizin salâtü selâmlarınız bana sunulur.”¹⁴

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

1. Mehmet Zihni, Ni'met-i İslâm, İst. 1316, s. 535-536
2. Ö. Nasuhi BİLMEN, Büyük İslâm İlmihali, İst., sh.160-166
3. Hayreddin KARAMAN, T. D. V. İslâm Ansiklopedisi, “Cuma” maddesi
4. Hayreddin KARAMAN, İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri, İst. 1988, I, 11-42
5. Nevevî, Riyazü's-salihin Terceme ve Şerhi, Müt. M. Yaşar KANDEMİR, İ. L. ÇAKAN, R. KÜÇÜK, Erkam yay., İst.,1997, V/363-383
6. Vecdi AKYÜZ, Mukayeseli İbadetler İlmihali, İst., 1995, I/381-392; II,1-11
7. Komisyon, Kur'an Yolu, D.İ.B, Yay., Ankara, 2003 (ilgili ayetlerin tefsiri).
8. Mustafa FAYDA, T. D. V. İslâm Ansiklopedisi, “Arûbe” maddesi.

14 Ebû Dâvûd, Vitir 26, (I,635).